

O‘SMIRLIK DAVRIDAGI YOSHLARNING IJTIMOIIY PSIXOLOGIK MUAMMOLARI

Narziyeva Mashhura Mirzayevna

Buxoro viloyat Jondor tuman 3-umumta’lim
maktabi amaliyotchi psixologlari

Ziyodullayeva Gulchiroy Bahodirovna

Annotatsiya:

Ushbu maqolada jamiyat va aholi o‘rtasida psixologik savodxonlikni oshirish va takomillashtirish hamda bugungi kunda psixologiyaning inson hayotida qay darajada muhimligi haqida so‘z yuritiladi. Mamlakatimizda psixologiya sohasiga oid korporativ boshqaruv markazlarining olib borayotgan targ‘ibot-tashviqot ishlarini keng k o‘lamda yoritib berish.

Kalit so‘zlar: Globallashuv, milliy qadriyatlar, ommaviy madaniyat, milliy mentalitet, tarbiya, yoshlar ruhiyati, diniy qadriyatlar, internet, ijtimoiy tarmoqlar Axborot texnologiyalari, amaliy bilim, nazariy bilim, xarakter, insonshunoslik, kategoriya, kadr, pedagog, tajriba, mutaxassis, moddiy, ma’naviy , psixologiya, jamiyat, tafakkur.

O‘zbekiston Respublikasi o‘z mustaqilligini jahon miqyosida yil sayin barqarorlashtirib borar ekan, uning istiqboli bugungi yoshlarimizga bog‘liqdir.

Kelajak bugundan boshlanadi. Ayni damda tarbiya masalasiga e’tibor qilmasak, kelajak boy beriladi. Ma’naviy va axloqiy poklanish, imon, insof, diyonat, or- nomus, mehr-oqibat va shu kabi chinakam insoniy fazilatlar o‘z-o‘zidan kelmayda, hammasining zaminida tarbiya yotadi .Kundalik turmush tashvishlaridan ortib bag‘ringizda o‘sib ulg‘ayotgan farzandingiz yoki uning do‘stlarining fe’l-atvorlari, qiziqishlarini hech kuzatganmisiz? O‘g‘lingiz yoki endigina balog‘atga yetayotgan qizingiz bilan dildan suhbatlashganmisiz?

Aslida farzand ota - ona bilan ko‘proq yaqinroq bo‘ladi, deyishadi. Bu isbotlangan hayot tajribasi. O‘sha yaqinlikni yaratish esa onaning qo‘lida. Ishda o‘tirib telefon orqali nazorat qilishingiz yoki ma’lum bir fanga, to‘garaklarga vaqtini biriktirib qo‘yishingiz mumkin. Lekin bolaning ham o‘z xayollari, dilida saqlab yuradigan gaplari bo‘ladi. Bir o‘ylab ko‘ring-a, bolangiz sizni yaxshi ko‘rishini, yoki qalbidagi shirin orzularini,iztirobi yoki quvonchini baralla ayta oladimi? “Agar meva donagini chaqib, mag‘zini yerga eksak, albatta u unib chiqmaydi. Agar ustidagi qobig‘i bilan

tuproqqa qadasak-chi unib, o'sib gullab yashnaydi". Danak ruh, qobig'ini jism deb olsak, demak, bolalarimiz bir maqsadga erishmoqchi bo'lsalar har ikkala asosga suyanishi zarur. Aks holda, maqsadiga erishishi qiyin bo'ladi. O'ylagan maqsadiga erishishi uchun uning ruhiyati sokin, xotirjam bo'lishi kerak. Bola ruhiyati qachonki oilasi tinch va ota-onasining unga bo'lgan munosabati yaxshi bo'lsa, unga o'z vaqtida e'tibor qaratib, mehrini bersa, dildan suhbatlashsa, bolaning dardini tinglasa, unga ham gapirishi uchun navbat bersa, bolaning fikrlari teran va sog'lom buladi.

Tarbiya bilan ta'limni bir biridan also ayro tasavvur qilib bo'lmaydi. Tarbiya asosida insoniy fazilatlar rivojlantirilsa, ta'lim jarayonida esa bilim, ko'nikma va malakalar egallandi. Qaysi davlatda mana shu ikkita narsa to'g'ri yo'lga qo'yilgan ularning uzviy bog'liqligi ta'minlangan bo'lsa bunday davlatda kamol topayotgan har bir yosh dunyoqarashi keng bo'lib ulg'ayadi.

Bizlarga yaxshi ma'lumki, mamlakatimizda amalga oshiriladigan barcha islohatlar va o'zgarishlar, keng ko'lamlı dasturlar yagona va ulug' bir maqsadga qaratilgan.

Hamмамizga ma'lumki, ro'zg'or tashvishlari yoki davlat ishlari tufayli ko'plab ota-onalarimiz chet elga ishlash uchun ketishgan. Farzandlarini kimningdir qaramog'iga qoldirgan. Ayni damda farzandida o'tish, o'zgarish davri boshlangan bo'lsa-chi? U o'z fikrini kimga aytadi? Kimning qaramog'ida qolgan odamga ayta oladimi? Tingovchi shaxs buni to'g'ri tushuna oladimi? Yoki tinglash uchun vaqt ajrata oladimi? Ota-ona o'z farzandini eshitmasligi, samimiy suhbatdosh bo'lolmasligi yomon. Fikri tinglanmagan yoki rag'batlantirilmagan bola o'zining shaxsiy fikrlariga ega bo'lsa ham jur'atsiz va kamgap bo'lib qoladi. Unga qancha pul, mol-u davlat bermang, sizni mehringiz va bir og'iz shirin gapingizni o'rnini bosa olmaydi.

Mehr-oqibat va shu kabi chinakam insoniy fazilatlar bola qalbida o'z-o'zidan kelib qolmaydi, hammasining tag zaminida tarbiya yotadi. O'zbek xalqining asriy an'analari, jumladan, tarbiya sohasidagi an'analari ajdodlarimizning tabarruk dini bilan bog'liq. Yoshi kattalarga salom berish, ularni hurmat qilish, yoshi kichiklar va kuchsizlarni avaylash, ilm olish va kasb o'rganishga da'vat, halol mehnat qilishga chaqirish, qo'shnilar bilan xushmuomala bo'lish, oila bilan birgalikda ovqatlanish, oilaviy kitob o'qish va uni tahlil qilish, birgalikda katta-katta ishlarni birgalikda amalga oshirish kabi an'analar o'zbeklar oilalarida, ularning dinga munosabatlaridan qat'iy nazar, yoshlarga singdirib kelingan. Afsuski, ilg'or qarashli, o'qimishli, odobli va kelajagini bugundan, yoshlik chog'idan qurayotgan yoshlar bilan bir qatorda, ishyoqmas, qo'pol, takasaltang, savodsiz va gumroh o'spirin yoshlar ham uchrab turibdi. Kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, bunday holatarning yuzaga kelishida ota-onalarning e'tiborsizligi, yoki ota-onaning, ikkalasining aqli kaltaligi yoshlarga salbiy ta'sirini ko'rsatib yoshlarni ham dunyoviy, ham diniy savodsiz bo'lib,

kelishiga asos bo'lib qolmoqda. Ota ishlash uchun uzoq safarga ketsa ham lekin asosiysi, ona farzandlari yonida bulishi, unga to'g'ri tarbiya berishi, haddan ziyod taltaytirib yubormasligi kerak deb o'ylayman. Hozirgi kunda yoshlarimiz orasida ijtimoiy muammoning ortib borayotgani ham har ikkala suyanchning bolalari yonida bo'lmayotgani, mol-u davlat orqasidan erta-yu kech quvishlari, natijada farzandlarning qarovsiz, e'tiborsiz qolishi, ularga vaqtda mexr berib dardlarini tinglamayotgani oqibatida, endigina katta hayotga qadam tashlab borayotgan yoshlarimizning to'g'ri yo'ldan adashayotganlariga sabab bo'ladi.

O'z faoliyatim davomida o'quvchilar bilan ishlash jarayonida ota-onasi chet el safarida ishlash maqsadida farzandlarini bobo-buvisi qaramog'ida qoldirgan o'quvchilar bilan ko'plab muammoli vaziyatlarga duch kelganman. 4-sinf o'quvchilari 8-mart "Xalqaro xotin-qizlar" kuni munosabati bilan "Nafosat malikalari" deb nomlangan tadbir tashkil qilishdi. Mana shu tadbirda ishtirokchi qizlarni baholash va kuzatuvchi sifatida qatnashdim. Tadbir juda ko'tarinki ruhda boshlandi va shartlar e'lon qilinib qizlar birmabir o'z chiqishlarini namoyish etishdi. Meni ta'sirlantirgan shart "Oyinga maktub" sharti bo'ldi. Jasmina ismli ishtirokchi qizimiz oyisiga yozgan maktubini o'qishi bilan tadbirda qatnashayotgan barcha ishtirokchilar juda ta'sirlandi hatto ko'zlari yoshlandi. Jasmina maktubida oyijonisini juda ham sog'inganini, u bilan dildan to'yib-to'yib suhbatlashishni qo'msashini, birgalikda vaqtlarini o'tkazishni sochlarini o'rib, bag'riga bosishini ko'zida yosh bilan o'qib berdi. Bunday muammo birgina Jasmina qizimizda emas deb o'ylayman. Hozirgi vaqtda aksariyat bolalarning ota-onalari ulardan uzoqda. Hech bo'lmaganda farzand tarbiyasi uchun birta ma'sul shaxs onalarning bolalari yonida bo'lishi tarafdoriman. Chunki bolani tinglovchi, unga dalda bo'luvchi to'g'ri yo'l ko'rsatuvchi inson borligini his qilgan farzand yo'lda adashmaydi. Barchamizga ma'lumki, o'smirlik davri - eng murakkab davr. Bu vaqtdagi ruhiy va jismoniy o'zgarishlarni ota-onalarimiz asta-sekinlik bilan qiz o'g'illarimizga tushuntirib to'g'ri yo'lga solishlari zarur, ayni ularga kerak paytimizda ularga suyanch bo'lmasak, o'z ishimizga o'ralashib qolsak, bolani gapi qilayotgan ishi xato bo'lsa-da, so'zini so'zsiz qilaversak, xatosini tuzatmasak, bilingki, tarbiyada biz adashyapmiz. Yoki qo'lga uyali telefonlarni olib berib qoyayapmiz-u, u telefondan qanday foydalanayapti, bunisiga ishimiz bo'lmay qoldi. Shu uchun ham ayrim yoshlarimiz internet orqali, kimlarningdir ayyorona gaplariga uchib, turli yo'llar bilan Suriya va boshqa mamlakatlarda terroristik harakatlarda ishtirok etib, Vataniga xiyonat qilmoqda. Internet va begonalaridan noto'g'ri ma'lumot olib bir umrga sizdan uzoqlashib ketishlari juda ayanchli holat deb o'ylayman. Aziz birodar xalqim, ota-yu onajonlarim, kelinglar birgalikda bolaga to'g'ri tarbiya beraylik. Barcha muammolarni ilm-ma'rifat orqali yengish mumkin ekanini uning ongiga singdiraylik. Ularni tadbirkorlikka, ishbilarmonlikka, turli sohalarga

yo'naltiraylik. Atrofimizdagi o'z mehnati bilan hurmatga erishgan, saxovatpesha insonlarga aylangan kishilarning izidan borishga yo'naltiraylik. Yoshlarimizga yangi ish o'rinlari ochib berishga, ish bilan ta'minlashga harakat qilaylik. Xalqimiz bekorchidan Xudo bezor deb bejizga aytmagan. Zero, biz Alisher Navoiy, Al-Buxoriy, Amir Temur, Abu Ali Ibn Sino avlodimiz. Shunday buyuk insonlar izidan ergashishimiz, xalqimizni, buyuk O'zbekistonimizni ko'kka olib chiqishimiz kerak deb o'ylayman.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak shiddat bilan o'zgarib borayotgan zamonda milliy ma'naviyat, milliy qadriyatlar asosida tarbiyalanmagan yoshlar o'zligini, tarixini yo'qotadi. Bunday yoshlar esa millat va davlatning kelajagini yo'q qiladi. Shuning uchun ham ota-bobolarimizdan qolgan qadriyatni yanada rivojlantirish, ularga nisbatan biz yoshlarda hurmat va ehtiromni shallantirish zarurdir. Milliy qadriyatlar va milliy mentalitet asosida tarbiya topgan yoshlar har doim yurt manfaatini, millat sha'nini, davlat kelajagini birinchi o'ringa qo'yadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Jo'raboyev K. "O'quvchi – yoshlarni kasb – hunarga yo'naltirish bo'yicha psixologik – pedagogik o'yinlar, mashqlar va metodikalar" Uslubiy qo'llanma. "KOMRON PRESS" Toshkent 2017 yil 5-7 betlar.
2. Soatov.A.J. Bo'lajak pedagog-psixologlarda psixologik maslahat berish ko'nikmalarini shakllantirish texnologiyasi. O'quv qo'llanma. Toshkent: Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi. 2020 yil 31-32 betlar.
3. Soatov.A.J. Pedagogika-psixologiya ixtisosligi talabalarida psixologik maslahat ko'rsatish ko'nikmalarini shakllantirish texnologiyasi. UzACADEMIYA ilmiy-uslubiy jurnal 2 jild. Avgust 2020. 489-496 betlar.
4. I.A.Karimov "Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch" T :Ma'naviyat 2008 yil.
5. E. B .Shoumarov "Oila psixologiyasi" 2008 yil
- 6.Sh.Mirziyoyev "Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug',hayoti yorug' va kelajagi faravon bo'ladi". T., "O'zbekiston" 2019-yil. [233]-bet